

УДК 336.14

<https://doi.org/10.31713/ve2201813>

Ляхович О. О., к.е.н., доцент, Гребень Н. П., студент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ ТА НАПРЯМІВ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛОДИМИРЕЦЬКОГО РАЙОНУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті розглянуто проблему зведеного бюджету депресивного району, проведено аналіз виконання його дохідної та видаткової частин. Виявлено проблемні аспекти формування та використання фінансових ресурсів місцевого бюджету. До основних проблем віднесено недовідаєть заходів з наповнення та використання бюджетних коштів на рівні місцевої влади. Необхідним є внесення змін до чинного законодавства в частині збільшення ресурсної бази місцевих бюджетів. Запропоновані заходи щодо збалансування бюджету.

Територіальні відмінності соціально-економічного розвитку характерні для багатьох країн світу, однак, розбалансованість української економіки надзвичайно посирили диспропорції розвитку окремих її регіонів. Значна диференціація регіонів за рівнем економічного розвитку та поглиблення диспропорцій їх розвитку є значною перешкодою для піднесення національної економіки України. Тому, розв'язання проблем таких територій є актуальним загальнодержавним завданням.

Ключові слова: депресивний район, бюджет, доходи зведеного бюджету, видатки бюджету, збалансування бюджету.

Постановка проблеми. Актуальною проблемою економіки України є наявність значних диспропорцій у соціально-економічному розвитку регіонів. Створення стабільної економічної системи неможливе без подолання міжрегіональних відмінностей та усунення відсталості у розвитку окремих територій. Сьогодні найгостріша ситуація склалася у так званих депресивних районах, які характеризуються високим рівнем безробіття, дотаційності та незбалансованістю бюджету. При цьому місцевий бюджет є одним з основних інструментів, за допомогою якого місцева влада може впливати на ділову активність і створювати умови для економічного, соціального та культурного піднесення території. Проблема формування та виконання реалістичного місцевого бюджету – одна з ключових, оскільки її вирішення сут-

тво впливає на забезпечення життєдіяльності території, покращення інфраструктури, стимулювання житлового будівництва та малого підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом науковці все частіше звертаються до дослідження проблеми місцевих бюджетів. У наукових працях О.Д. Василика, О.П. Кириленко, В.І. Кравченка, Є.О. Литвиненко, І.О. Луніної та інших значна увага приділена проблемам формування місцевих бюджетів та напрямкам використання коштів. Також зосереджено увагу на питаннях підвищення ефективності формування доходів місцевих бюджетів, розподілу бюджетних ресурсів між галузями, удосконалення міжбюджетних відносин. Однак питанню збалансованості місцевих бюджетів у сучасних умовах децентралізації не приділено достатньо уваги.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз джерел формування доходів місцевого бюджету, напрямів використання бюджетних коштів та розробка пропозицій щодо збалансування бюджету депресивної території.

Зокрема, для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі основні завдання:

- здійснити динамічний аналіз дохідної та видаткової частин бюджету;
- проаналізувати негативні тенденції щодо формування та використання бюджетних коштів на місцевому рівні;
- розробити пропозиції щодо збалансування бюджету відповідно до соціально-економічного розвитку регіону.

Основні результати дослідження. Яскравим прикладом депресивної території є Володимирецький район Рівненської області. Володимирецький район лежить в межах Волинського пасма, у північно-східній частині Рівненщини. В центральній частині поширені горби та пасма заввишки 8-20 метрів, розділені численними заболоченими зниженнями. Територія сучасного району займає 194,1 тис. га і межує з Костопільським, Сарненським, Дубровицьким, Зарічненським районами Рівненської області та Волинською областю.

На території району у 67 населених пунктах проживає 61,7 тисячі чоловік, з них 11,9 тис. осіб становить міське населення та 49,8 тисяч – сільське. Щільність проживання населення – 32 особи/км². Адміністративний центр – смт Володимирець. Населені пункти об'єднані у 30 сільських і 2 селищні територіальні громади. На території району розташоване місто обласного підпорядкування Вараш та одне з найбільших підприємств атомної енергетики України – Рівненська АЕС. Район має добре розвинуте транспортне сполучення: територією проходить автодорога державного значення М-07

Київ–Ковель–Ягодин, залізниця «Київ–Львів», вузькоколійна залізниця «Антонівка–Зарічне», забезпечене автобусне сполучення з усіма населеними пунктами району, є 2 залізничні станції (Антонівка та Рафалівка) [3].

Розглянемо таблицю, в якій представлено динаміку основних показників економічного та соціального розвитку Володимирецького району у 2016–2018 рр.

Для забезпечення реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм територіальних громад району у 2018 році згідно статті 64 Бюджетного кодексу України до складу доходних джерел районного бюджету, будуть спрямовуватися:

- 60% податку на доходи фізичних осіб, які справляються на території району;

- податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності (прогнозна сума на рік визначається з урахуванням листів керівників відповідних підприємств, установ і організацій);

- надходження від орендної плати за користування майном, що перебуває у комунальній власності (прогнозна сума визначена, виходячи з поданих розрахунків керівників бюджетних установ);

- інші надходження загального фонду, що визначаються Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік».

Прогноз власних доходів на 2018 рік розрахований з врахуванням змін, внесених до Бюджетного та Податкового кодексів України, а також фактичних надходжень за 2017 рік і складають 36 108,3 тис. грн., у тому числі загальний фонд – 28 055,0 тис. грн., спеціальний фонд – 8 053,3 тис. грн.

Найбільшу питому вагу в доходах становить податок та збір на доходи фізичних осіб – 99,6%. Прогнозний обсяг податку і збору на доходи фізичних осіб до районного бюджету розраховано на рівні 27 930,0 тис. грн. Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб в розрізі видів економічної діяльності розраховано з врахуванням прогнозних макропоказників економічного та соціального розвитку району.

Надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим майном, що перебуває у комунальній власності, плануються в сумі 100,0 тис. грн. Розрахунки проведені на основі фактично укладених договорів оренди по даних бюджетних установ. Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності планується в сумі 10,0 тис. грн. Прогнозні показники по інших надходженнях передбачаються в сумі 15,0 тис.

грн.

Таблиця

Основні показники економічного та соціального розвитку
Володимирецького району

Показники	Один. ви- міру	2016 рік, звіт	2017 рік, очікуване виконання	2018 рік, прогноз
Обсяг реалізованої продукції промисловості, у % до попереднього року	%	134,1	134,7	136,0
Валова продукція сільського господарства, у % до попереднього року	%	50,0	116,0	116,5
Обсяг виконання будівельних робіт	Тис. грн.	7 835,0	8005,0	8 170,6
Введення в експлуатацію загальної площі житла, за рахунок всіх джерел фінансування, у % до попереднього року	%	83,2	110,5	110,5
Середньомісячна заробітна плата	Грн.	2 645,0	3 000,0	3 750,0
Середньомісячна заробітна плата, у % до попереднього року	%	113,3	113,4	125,0
Створення нових робочих місць	Одиниць	374	590	806

Джерело: систематизовано автором на основі [4]

До спеціального фонду районного бюджету входять власні надходження бюджетних установ, які розраховано на 2018 рік в сумі 8 053,3 тис. грн. Крім власних доходів на 2018 рік, до загального фонду місцевого бюджету передбачено надходження з державного бюджету базової дотації в сумі 31 832,7 тис. грн.

Як правило, додаткова дотація спрямовується на погашення заборгованості із заробітної плати та енергоносіїв. Дана заборгованість вже традиційно виникає в більшості районів Рівненської області, оскільки розрахованого Міністерством фінансів України та затвердженого в первинному варіанті бюджету вистачає лише на 9-10 місяців. Основна причина нестачі – невідповідність діючої мережі бюджетних установ та чисельності працюючих до розрахункових показників Мінфіну через наявність малокомплектних шкіл, лікарняних та культурних закладів у населених пунктах з низькою чисельністю жителів (до 200 осіб).

Видатки загального фонду районного бюджету на 2018 рік обчислено в сумі 544 698,8 тис. грн [4]. Обсяги видатків на оплату праці працівників районних установ бюджетної сфери визначені з ура-

хуванням розміру посадового окладу працівника I тарифного розряду ЄТС з 1 січня 2018 року – 1 862 грн на місяць із збереженням міжпосадових (міжкваліфікаційних) співвідношень в оплаті праці за коефіцієнтами III етапу Єдиної тарифної сітки та розмірів мінімальної заробітної плати з 1 січня 2018 року – 3 723 грн. При цьому, враховано кошти на встановлення посадових окладів працівникам, у яких вони менші за мінімальну заробітну плату на рівні мінімальної заробітної плати.

У проекті районного бюджету на 2018 рік на фінансування закладів освіти передбачено спрямувати 222 123,3 тис. грн, з яких 153 364,3 тис. грн – кошти освітньої субвенції з державного бюджету, 30 631,8 тис. грн додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я, 38 127,2 тис. грн – власні доходи та базова дотація з державного бюджету.

На функціонування районних установ по охороні здоров'я на 2018 рік видатки із загального фонду районного бюджету визначені в сумі 52 127,1 тис. грн, в тому числі за рахунок медичної субвенції, передбаченої району – 46 849,9 тис. грн, додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я – 2 993,3 тис. грн, власних доходів та базової дотації з державного бюджету – 2 283,9 тис. грн.

Кількість зареєстрованих безробітних, які перебували на обліку в Державній службі зайнятості району, на кінець березня 2018 р. становила 564 особи. У загальній кількості безробітних 75% – особи, які проживають у сільській місцевості, 58,3% – жінки, 37,2% – молодь у віці до 35 років. Кількість вільних робочих місць, заявлених роботодавцями до Державної служби зайнятості, на кінець березня 2018 р. становила 25. При цьому навантаження зареєстрованих безробітних на одне вільне робоче місце, вакантну посаду складало 23 особи.

Розмір допомоги по безробіттю в середньому на одного безробітного у березні 2018 р. становив 1447 грн, що дорівнює 38,9% законодавчо визначеного розміру мінімальної заробітної плати (3723 грн).

З метою забезпечення гарантованого рівня надання населенню соціальних послуг передбачено цільові субвенції з державного бюджету для районного бюджету в сумі 248 315,0 тис. грн, зокрема:

- на допомогу сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалі-

дам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасову державну допомогу дітям в сумі 218 787,0 тис. грн;

- на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого палива і скрапленого газу в сумі 29 528,0 тис. грн.

Варто звернути увагу на те, що суттєво зросли витрати на соціальний захист та соціальне забезпечення. Це сталось за рахунок збільшення встановлених державою сум основних виплат, так і внаслідок щорічного зростання кількості осіб та сімей, які мають пільги чи одержують соціальну допомогу. В умовах відсутності інвестиційного пожвавлення, скорочення робочих місць на діючих підприємствах, значного безробіття в депресивних районах держава змушена все більше коштів витрачати на соціальний захист та соціальне забезпечення, що надходить як субвенція з Державного бюджету України до місцевих.

В районному бюджеті видатки загального фонду на соціальний захист та соціальне забезпечення передбачаються в сумі 3 901,3 тис. грн, з яких:

- на утримання установ соціального захисту та соціального забезпечення – 3 821,3 тис. грн;

- на виконання районної програми «Афганець» на 2016–2018 роки – 5,0 тис. грн;

- на виконання районної програми морального та матеріального стимулювання на 2016–2018 роки – 10,0 тис. грн;

- на виконання районної програми матеріальної підтримки найбільш незахищених верств населення на 2013–2017 роки – 20,0 тис. грн;

- на виплату грошової компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, інвалідам, дітям-інвалідам, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги – 45,0 тис. грн.

Обсяг видатків на утримання органів місцевого самоврядування визначений в сумі 1 090,5 тис. грн. На функціонування районної ради в 2018 році передбачається спрямувати 1 090,5 тис. грн, з них 701,6 тис. грн – на заробітну плату працівників апарату ради. Видатки на оплату енергоносіїв передбачено в сумі 114,6 тис. грн. Витрати на утримання установи (оплату транспортних послуг, послуг зв'язку, відрядження та інші господарські витрати) становлять 105,0 тис. грн.

Згідно статті 24 Бюджетного кодексу України передбачаються видатки резервного фонду районного бюджету в сумі 300,0 тис. грн. На виконання заходів Програми підтримки Трудового архіву Володимирецького району на 2018–2020 роки пропонується затвердити видатки в сумі 152,2 тис. грн.

На 2018 рік передбачено обсяги міжбюджетних трансфертів, в тому числі:

- базової дотації з державного бюджету в сумі 31 832,7 тис. грн;
- додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я в сумі 33 625,1 тис. грн;
- освітньої субвенції з державного бюджету в сумі 153 364,3 тис. грн;
- медичної субвенції з державного бюджету в сумі 46 849,9 тис. грн;
- субвенцій з державного бюджету (окремо за видами) у сумі 248 315,0 тис. грн;
- субвенції з обласного бюджету (на пільгове медичне обслуговування громадян, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС) у сумі 1 749,8 тис. грн;
- субвенції з державного бюджету на виплату державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною» передбачено субвенцію з державного бюджету в сумі 907,0 тис. грн;
- інших субвенцій з районного бюджету в сумі 80,0 тис. грн.

У січні–листопаді 2017 р. автотранспортними підприємствами району перевезено 525,8 тис. пасажирів та виконано пасажирооборот в обсязі 31,4 млн пас. км, а це відповідно на 10,4% та 40,3% більше порівняно з січнем–листопадом 2016 р.

У січні–жовтні 2018р. експорт товарів становив 1,7 млн дол. США і скоротився порівняно з відповідним періодом 2017 р. на 33,6%. Позитивне сальдо становило 1860,9 тис. дол. Експортні операції проводилися з партнерами 9 країн світу і найбільше – з Румунією, Азербайджану, Польщі, Німеччини, Швейцарії. Основу товарної структури експорту складали деревина і вироби з деревини, живі тварини. У загальному обсязі імпорту суттєва частка припадала на Німеччину, Польщу. У товарній структурі імпорту переважали засоби наземного транспорту, крім залізничного, машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання.

Для подолання негативних тенденцій у процесі формування та виконання місцевих бюджетів є зростання частки власних доходів місцевих бюджетів, зменшення залежності від фінансової допомоги, досягнення збалансованості бюджетів, підвищення ефективності управління місцевими фінансами. Для досягнення вищенаведених цілей необхідно [6]:

- 1) чітко розмежувати бюджетні повноваження і відповідаль-

ність на різних рівнях у процесі формування доходів;

2) передання до місцевих бюджетів достатніх джерел доходів, що відповідає необхідних видаткам місцевого самоврядування з метою зменшення вертикального та горизонтального фіскальних дисбалансів;

3) вдосконалити механізм міжтериторіального фінансового вирівнювання. Перерозподіл доходів між бюджетами одного рівня необхідно здійснювати завдяки визначенню обґрунтованого нормативу бюджетної забезпеченості кожної території з урахуванням її економічного, соціального, природного й екологічного стану. Обчислення згаданих показників дасть змогу визначити об'єктивний розмір фінансових ресурсів для задоволення соціально-економічних потреб регіону;

4) здійснювати послідовну і виважену державну регіональну політику, спрямовану на зменшення значних відмінностей в економічному розвитку територій;

5) підвищити превентивні заходи та посилити контроль стосовно порушення бюджетного законодавства у сфері мобілізації доходів до місцевих бюджетів.

З метою запобігання негативним наслідкам виконання доходів місцевих бюджетів доцільно:

- здійснювати їх моніторинг на всіх стадіях бюджетного процесу із застосуванням аналізу, аудиту і проведення постійного контролю за справлянням податків, зборів і обов'язкових платежів та мобілізацією доходів бюджету відповідно до визначених планових показників на бюджетний рік;

- внесення необхідних змін до чинного законодавства з метою запобігання розвитку виявлених негативних наслідків у виконанні доходів бюджету в процесі моніторингу у поточному та наступних роках;

- по-третє, своєчасно отримувати інформацію про стан виконання дохідної частини місцевих бюджетів у поточному році, що сприятиме підготовці ефективної ґрунтовної бази для планування бюджетних показників на наступний рік.

Висновки. На прикладі зведеного бюджету типового низько розвиненого району продемонстровано недоліки діючої системи формування та виконання місцевого бюджету. Ситуація загострюється через відсутність дієвих заходів з наповнення та використання бюджетних коштів на рівні місцевої влади. Стратегія управління бюджетом району ніби проста – розробка і впровадження заходів по збільшенню дохідної частини і оптимізація видаткової, проте інструментарій, як правило, в реаліях сьогодення недосконалий і недостатній, тому вкрай необхідним є також внесення змін до чинного законодавства в частині збільшення ресурсної бази місцевих бюджетів.

Тим не менш, для депресивної території збалансування бюджету – невідкладне завдання, а його реалізація – перший крок на шляху виходу з кризового стану. Подібна ситуація є характерною для районів у відстаючих та депресивних областях, тому запропоновані рекомендації, з урахуванням місцевих особливостей, можуть затверджуватись органами виконавчої влади та місцевого самоврядування при прийнятті бюджету на наступний рік.

1. Конституція України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/> (дата звернення: 15.11.2018).
2. Бюджетний кодекс України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/512-12> (дата звернення: 15.11.2018).
3. Офіційний сайт Володимирецької районної Ради. URL: <http://www.volodrda.gov.ua/> (дата звернення: 15.11.2018).
4. Джерела доходів місцевих бюджетів. URL: <http://polissya.net/news/oficijno/3648-bydzhet-volodumuretskogo-raionu> (дата звернення: 15.11.2018).
5. Заброцька О. В. Особливості формування та виконання місцевих бюджетів : методичні рекомендації до виїзного одноденного навчального семінару. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2017. 24 с.
6. Шулюк Б. С. Проблеми виконання місцевих бюджетів України. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 1279–1282.
7. Татарин Н. Б., Муляр В. І. Проблеми формування та використання коштів місцевих бюджетів. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 2 (07). С. 111–115.

REFERENCES:

1. Konstytutsiia Ukrainy. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/> (data zvernennia: 15.11.2018).
2. Biudzhetni kodeks Ukrainy. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/512-12> (data zvernennia: 15.11.2018).
3. Ofitsiinyi sait Volodymyrets'koi raionoi Rady. URL: <http://www.volodrda.gov.ua/> (data zvernennia: 15.11.2018).
4. Dzhherela do-khodiv mistsevykh biudzhativ. URL: <http://polissya.net/news/oficijno/3648-bydzhet-volodumuretskogo-raionu> (data zvernennia: 15.11.2018).
5. Zabrotska O. V. Osoblyvosti formuvannia ta vykonannia mistsevykh biudzhativ : metodychni rekomendatsii do vyiznoho odnodennoho navchalnoho seminaru. Lviv : LRIDU NADU, 2017. 24 s.
6. Shuliuk B. S. Problemy vykonannia mistsevykh biudzhativ Ukrainy. *Ekonomika i suspilstvo*. 2017. Vyp. 13. С. 1279–1282.
7. Tatoryn N. B., Muliar V. I. Problemy formuvannia ta vykorystannia koshtiv mistsevykh biudzhativ. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*. 2017. Vyp. 2 (07). С. 111–115.

Рецензент: к.е.н., доцент Мельник Л. В. (НУВГП)

Liakhovych O. O., Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor, Hreben N. P., Senior Student (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne)

ANALYSIS OF SOURCES OF FORMATION OF BUDGET INCOME AND THEIR USE (ON THE EXAMPLE OF THE VOLODYMYRETS DISTRICT OF THE RIVNE REGION)

The article deals with the problem of the consolidated budget of the depressed region, an analysis of the implementation of its income and expenditure parts has been carried out. Problematic aspects of the formation and use of financial resources of the local budget are revealed. The main problems include the ineffectiveness of measures to fill and use budget funds at the level of local authorities. It is necessary to amend existing legislation in terms of increasing the resource base of local budgets. Proposed budget balancing measures. Territorial differences in socio-economic development are characteristic of many countries of the world, however, the imbalance of the Ukrainian economy has greatly exacerbated the disproportion of the development of its individual regions. Significant differentiation of the regions in terms of economic development and deepening of the imbalances in their development is a significant obstacle to the rise of the national economy of Ukraine. Therefore, solving problems of such territories is an urgent national task.

Keywords: depressive region, budget, consolidated budget revenues, budget expenditures, budget balancing.

Ляхович О. А., к.э.н., доцент, Гребень Н. П., студент (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно)

АНАЛИЗ ИСТОЧНИКОВ ФОРМИРОВАНИЯ ДОХОДОВ БЮДЖЕТА И НАПРАВЛЕНИЙ ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ (НА ПРИМЕРЕ ВЛАДИМИРЕЦКОГО РАЙОНА РОВЕНСКОЙ ОБЛАСТИ)

В статье рассмотрена проблема сводного бюджета депрессивного района, проведен анализ выполнения его доходной и расходной частей. Выявлены проблемные аспекты формирования и использования финансовых ресурсов местного бюджета. Основными проблемами является неэффективность мероприятий по наполнению и использованию бюджетных средств на уровне местной власти.

Необходимо вносить изменения в действующее законодательство в части увеличения ресурсной базы местных бюджетов. Предложенные меры по сбалансированности бюджета.

Территориальные различия социально-экономического развития характерны для многих стран мира, однако, разбалансированность украинской экономики чрезвычайно усилила диспропорции развития отдельных ее регионов. Значительная дифференциация регионов по уровню экономического развития и углубления диспропорций их развития является значительным препятствием для подъема национальной экономики Украины. Поэтому решение проблем таких территорий является актуальной общегосударственной задачей.

Ключевые слова: депрессивный район, бюджет, доходы сводного бюджета, расходы бюджета, сбалансирование бюджета.
